

titel

Ibhasikithi kaDudu

Dudu's mand

1

UDudu ugqibezele ukoluka ibhasikithi yakhe
yokuqula xa kuvela inyanga enkulu epheleleyo
nethe yakhanyisa isibhakabhaka esiqalisa ukuba
mnyama ngolo rhatya.

Dudu was klaar met het weven van haar eerste mand toen de ronde volle maan op kwam en de schemerlucht verlichtte.

2

'Jonga, ndiyenze ngokwam,' utshilo uDudu ebonisa uMalume wakhe ibhasikithi yakhe ayigqibileyo, eyenziwe ngosundu olukhula kwimihlaba enesanti ekufutshane nolwandle.

'Kijk, ik heb het zelf gemaakt' zei Dudu, toonde haar oom de afgewerkte mand, gemaakt van Lala¹ palmtakken die in de zandige gronden bij de Indische Oseaan groeien.

3

UMalume uJojo wancuma. 'Ungayigcini lo bhasikithi, Dudu. Ibhasikithi yakho yokuqala kuphiswa ngayo.' UDudu ubke ibhasikithi yakhe esifubeni sakhe. 'Ngomso lo usayo ndiza kuthengisa iibhasikithi zam emarikeneni. Uyafuna ukuthengisa eyakho nawe?' ubuzile uMalume uJojo.

Oom Jojo glimlachte. 'Je zou die mand niet zelf moeten houden Dudu. Je eerste mand hoor je altijd weg te geven'. Dudu greep haar mand stevig vast tegen haar borst. 'Morgen zal ik mijn manden naar de stalletjes bij de weg brengen. Zou je jouw manden ook willen verkopen? vroeg oom Jojo.

4

UDudu wayengafuni ncam ukohlukana nebhasikithi yakhe kodwa ngentsasa elandelayo, ngenj'ixukuxa, uDudu noMalume wakhe uJojo bakhwela iteksi kwisitalato esingezantsi esinothuli kunye neebhasikithi zabo nemitshayelo yabo emifutshane besiya emarikeneni.

Emarikeneni, uMalume uJoho uqalise ukoluka enye ibhasikithi, njengeengqabe kumthi wegamtriya ongasentla kwabo, ezazisakha² indlwana yazo.

Dudu wil haar mand helemaal niet uit handen geven., maar de volgende dag toen de zon zijn eerste licht op de ontwakende heuvels wierp, namen Dudu en oom Jojo de taxi naar de stoffige weg met hun manden en vegertjes. Bij het stalletje begon oom Jojo met het weven

---

¹ ilala palms is de naam van *Hyphaene coriacea*, met algemene namen Lala palm, ilala palm, gingerbread tree (gemberbrood boom), fan palm, waaierpalm (Afrikaans), Lilala (Swati), Nnala(Tsonga), Mulala (Venda), iLala (Zulu) en kennelijk ook in isiXhosa. bron: pza.sanbi.org South African National Biodiversity Institute.

² ezazisakha wordt vertaald met 'die aan het bouwen waren', dat is weven voor een wevervogel.

van een andere mand, zoals de gemaskerde weervogels in de Koortsboom³ boven hen, die hun nesten aan het weven waren/(zoals de weervogels in de Koortsboom ze weven).

5

Emva kwemini, xa beqalisa ukupakisha imithwalana yabo beza kugoduka, ngephanyazo kwathi gqi omnye wabarhwebi.

‘Ndiza kuzithatha zonke ezi bhasikithi zenu’ watsho ezithutha ezifaka ngasemva evenini yakhe.⁴

Later die middag, toen ze aan het inpakken waren, verscheen ineens uit een stofwolk een handelaar. ‘Ik zal al jullie manden nemen’ zei hij, en zo snel als vliegende mieren⁵ uitkomen na de regen/(ongelooflijk snel), had hij ze al opgeladen op de laadbak van zijn vrachtauto.

6

Ibhasikithi kaDudu yayingaphantsi kulo mthwalo, yaze yathi ngexesha ifika eThekwini⁶, yabe ilele uthuli futhi ibotyokile. Umrhwebi uyivuthulule nje, wafaka kuyo ijinja eluhlaza, wayixhoma ngephegi kufutshane neekokonathi, iitshilisi kunye nee-avokhado.

Kwiveki elandelayo, omnye wabathengisi wafika kule ndawo athengisela kuyo umrhwebi.

‘Ndicela ijinja⁷’, utshilo uMnu. Maharaj.

‘Thatha nebhasikithi,’ wacebisa njalo umrhwebi. ‘Ayikho duru’.

Dudu’s mand lag onderaan onder de stapel, en tegen de tijd dat het aankwam in Durban, was het stoffig en gedeukt. De handelaar stofte het af, propte het vol met verse groene gember en hing aan een haak, naast de kokosnoten, de chilipepers en de avocado peren.

Een week later, bezocht een venter het stalletje van de handelaar.

‘ik heb wat gember nodig’ zei meneer Maharaj.

‘Neem de mand ook, zei de handelaar. ‘het is niet duur’.

7

Ekhaya, unkosidazi kaMnu. Maharaj wathatha ijinja ebhasikithini⁸ kaDudu wayinqunqa elungiselela isityu sakhe senkukhu.

Thuis, nam de vrouw van meneer Maharaj de gember uit Dudu’s mand en begon met het snijden voor de kip-kerry.

8

‘Intle lebhasikithi. Ungafaka kuyo isidlo sakho sasemini⁹’, watsho njalo, epakisha amasuntswana ashushu¹⁰ etshilisi kunye neesamoosa ezimnandi ngaphakathi ebhasikithini.

---

³ Koortsboom is in het Engels (Koorsboom (Afrikaans), de dagelijkse naam voor de *Vanchelia xanthophloea*, een inheemse boom in Oost- en Zuid Afrika. Mooka-kwena (noord Sotho), umHlonsinga (Zulu), nkelenga (Tsonga), Munzhelenga (Venda) is de naam in andere talen. bron zie voetnoot 1.

⁴ De bijzin ‘zo snel als vliegende mieren uitgebreed worden na regen’ is een vrije vertaling, want die verwijzing komt niet in de zin voor.

⁵ vliegende mieren is een vrije vertaling, bliksemsnel, heel snel, ongelooflijk snel zou ook goed zijn

⁶ eThekwini, de e is voorvoegsel, Thekwini is de stad Durban in Zuid-Afrika.

⁷ gemberwortels die bij de groenteboer te koop zijn, zijn in de mand te zien. ‘ijinja’ is de gember wortel.

⁸ het woordenboek Engels-Xhosa van Arnold Fischer noemt bij mand, basket, *ibhaskithi* terwijl hier staat ebhasikithini, en in de titel ibhasikithi. Kleine verschillen die duiden op schrijffout of synoniemen?

⁹ een luch is ‘isidlo sasemini’

¹⁰ heet = ashushu. en samoosa is een gefrituurde bladerdeeg snack uit de Indiase keuken gevuld met b.v. kip.

Uyixhome ngasemva evenini yomyeni wakhe ngexa yena elayisha iibhokisi zebhanana, iiphopho¹¹, iikhaphetshu, iibrinjali¹², amazambane kunye neetumata¹³.

Mooie mand. Je kunt het voor je lunch gebruiken, zei ze, terwijl ze warme chili hapjes en knapperige samosa's in de mand deed.

Daarna hing ze het aan de achterkant van de vrachtauto van haar man terwijl hij dozen met bananen, pawpaw/papaja, kool, aubergine¹⁴ aardappelen en tomaten inlaadde.

9

Uthe umthengisi ngexa esehla kumahlumela edolophu ethengisa imveliso yakhe, izinja ezikhonkothayo zilandele ivumba leesamoosa ezisebhasikithini futhi zifuna nokutsibela ngaphakathi evenini. Emva koko, ibhasikithi ayiphindanga isetyenziselwe ukufaka isidlo sasemini. Endaweni yoko, kufakwe kuyo iziqhamo nemifuno ezinddini zabathengi.

Terwijl de venter door de wijken reed en zijn waren verkocht, roken de blaffende honden de geur van de samoosa's in de mand en wilden op de auto springen.

Zo werd de mand niet meer gebruikt voor de lunch van de venter. In plaats daarvan werd het gebruikt om fruit en groente in de huizen van klanten te brengen.

10

Ngenye imvakwemini, ngexa umthengisi ethengisa iziqhamo ngaselwandle, intombazanana encinci eyayisendleleni egokukayo, ivela esikolweni ibone ibasikithi evenini.

'Yimalini le bhasikithi?' yabuza intombazana. 'Umhlobo wam wandipha umvundla omhle omncinci endiwuthanda kakhulu, ngoku uhlala njalo uphuma epokothweni yam'.

'Ungayithatha', watsho umthengisi. 'Sele indala ngoku futhi iphelelwe'.

Op een namiddag later toen de venter fruit aan het verkopen was bij het strand, zag een meisje, dat op weg was naar huis van school, de mand aan de auto.

Hoeveel kost die mand? zei het meisje. Een vriend gaf mij een hamster op school en die probeert steeds uit mijn jaszak te ontsnappen. 'Je mag hem hebben' zei de venter. 'Hij is oud en versleten.'

11

UHannah uxwaye ibhasikithi yakhe emagxeni, wathatha ubhaka wakhe wesikolo nerakethi lantenetya, wababeleka abasicatyana ukuya ekhaya. Uthe efika ekhaya, wabe umvundlana wakhe sele uphumile ebhasikithinni yake, wazimela.

Wayedane kakhulu waze wayiphosa phantsi ibhasikithi yakhe kufutshane nomgqomo, wangena ezitalatweni ehamba ekhangela isilo-qabane sakhe esilahlekileyo.

Hanna nam de mand over haar arm, pakte de schooltas op en rende naar huis. Maar tegen de tijd dat ze thuis kwam had de hamster zich uit de mand gekronkeld en ontsnapte.

---

¹¹ iiphopho is vertaald als paw paw in de Engelse vertaling; het is een bes: papaja of prairiebanaan of roomappel.

¹² iibrinjali heeft voorvoegsel i, brinjal, is India's woord voor aubergine

¹³ neetumata is een leenwoord, herken het woord tomaat

Ze was zo teleurgesteld dat ze de mand naast de afvalbak gooide en begon in de straten te zoeken naar het verloren dier.

12

Kusuku olulandelayo, umntwana omncinci osafunda ukuhamba wabona ibhasikithi waze wayirhuqa esiya ngaselwandle. Uthe ngexa ezidlalela esantini nomama wakhe, amaza amakhulu ahlasele ibhasikithi kaDudu ayifaka elwandle.

Ibhasikithi itshone imane ivela emazeni elwandle kunye noonokrwece, iintlanzi kunye nokhula lwaselwandle, yade ayabonakala.

De volgende dag vond een peuter de mand en droeg het met zich mee naar het strand. Terwijl hij aan het spelen was bij het water met zijn moeder, trok een golfbreker Dudu's mand de zee in.

De mand werd in de golven rondgedraaid samen met schelpen, vis en zeewier, totdat het achter de branding terecht kwam.

13

Ulwandle lwayithwalela ngasemantla olwandle, isehla isenyuka emanzini okwesivingco sekhoki. Ibhasikithi ibijikelezwe yiminenga namahlengezi elwandle. Amangabangaba aselwandle aphumle phezu kwayo ekwayixholaxhola ngexa ikbasikithi kaDudu indanda phezu kolwandle olunyuka lusehla.

Kuthe ngexesha leenkqwithelo neziphango zaselwandle, ijongeke ngokungathi iza kuzika ibhasikithi kodwa akubanga njalo, koko amaze ayiphosela ngaphandle kulwandle oluthe cwaka. Ihleli apho ixesha elide yaze yalikhaya loononkala abangene bephuma kule ndawo yabo entsha.

De Indische Oceaan¹⁵ droeg de mand naar het noorden, op en neer onder water als een kurk. Terwijl Zuidkapers¹⁶ en de dolfinen er omheen zwommen. Meeuwen pikten er nieuwsgierig naar als de mand omhoog kwam boven de golven.

Toen een storm over de zee raasde, leek het alsof het zou zinken, maar uiteindelijk spoelde de mand zwaar van het water aan op een rustig strand. Het lag er en werd een thuis voor zwervende krabben die in en uit liepen van hun met waterpokken bedekte schuilplaats.

14

Ngentsasa ethile ekwindla, uDudu nodade wabo uJabu baya ngaselwandle baze bayifumana ibhasikithi. UDudu wayithatha, wakhyuphela ngaphandle iingxam noonokrwece, wagoduka nayo.

‘Jonga into esiyiphathelwe lulwandle Mama’, utshilo uDudu. ‘Kodwa imiqheba yophukile’, wakhwaza watsho uJabu. ‘Ingalungiseka’, watsho umama wamantombazana. ‘Futhi, utata ufuna ibhasikithi azakuya nayo emsebenzini’.

---

¹⁵ er staat ‘de zee’ maar het speelt bij Durban, de Engelse vertaling heeft vertaald tot Indische Oceaan

¹⁶ de Zuidkaper is de Nederlandse benaming voor een ‘Southern Right Whale’, een veel voorkomende walvis in de wateren van Zuid-Afrika. Omdat ze traag zwemmen was de Zuidkaper vaak het doel van walvisjagers.

Op een herfstochtend, gingen Dudu en haar zus, Jabu, naar het strand en vonden de mand. Dudu pakte het op en nam het mee naar huis.

Kijk eens wat de zee ons heeft gebracht, mama” zei Dudu. ‘Maar de handvaten zijn kapot’ verklaarde Jabu. ‘Dat kan gemaakt worden’, ze de moeder van het meisje. ‘Trouwens, papa heeft een mand nodig naar zijn werk’.

15

Ngalo mvakweminni, bathatha usundu olomileyo. UDudu njengomoluki onamava weebhasikithi ubonise uJabu indlela yokwenza imiqheba emitsha yebhasikithi.

Die avond namen ze de stroken van de Lala palmboom die te drogen lagen naar huis¹⁷. Dudu, die nu een ervaren mand-wever was, liet aan Jabu zien hoe je nieuwe handvaten aan de mand kon maken.

16

‘Oku kundikhumbuza ibhasikithi yam yokuqala’, utshilo uDudu. ‘Yayenziwe ngolu hlobo. UMalume uJojo wandixelela ukuba kufuneka ndiyithsengise okanye ndiphise ngayo’. ‘Inoba kwenzeka ntoni kulo bhasikithi, Dudu. Wawungafuni ukuyigcina?’ wabuza uJabu. ‘Ewe, kodwa uMalume uJojo wathi ukuba umntu osafundayo uye wayigcina ibhasikithi yakhe yokuqala, kungenzeka ukuba angaze aphinde akwazi ukwenza enye futhi nesakhono sokoluka iibhasikithi singaphelela emoyeni’.

‘Dat doet mij denken aan mijn eerste mand’, zei Dudu. ‘Het heeft dezelfde vorm. Oom Jojo zei tegen mij het te verkopen of weg te geven. ‘Ik vraag mij af wat er met die mand is gebeurd Dudu. Wilde jij het niet houden?’, vroeg Jabu

‘Ja, maar oom Jojo vertelde me dat als je je eerste mand zelf houdt, zou je nooit er toe komen een andere te maken. Dan zou de handigheid om een mand te weven verloren kunnen gaan’.

17

Ngentsasa elandelayo, xa kuvela ilanga enkungwini, utata kaDudu wahamba nebhasikithi enthsha elungisiweyo. Yayinesidlo sakhe sakusasa.

De volgende morgen, toen de zon door de mist heen brak, verliet Dudu’s vader het huis met de gerepareerde mand. Zijn ontbijt zat er in en een grote hoeveelheid radiomuziek dat hem de hele dag zou vergezellen.

18

Iqhalo lesiZulu: *Imbenge yamafundo kayidleli*

Zulu spreekwoord: *Imbenge yamafundo kayidleli*

(Ibhasikithi yokuqala eyenziwe ngumntu osafundayo ayisetyenziselwa ukutya)

(De eerste mand die door een leerling is gemaakt wordt niet voor voedsel gebruikt.)

---

¹⁷ dichter bij de tekst is: die avond namen ze gedroogde palm bladeren. usundu=palmboom, olomileyo=gedroogd

Impembelelo apha kukuba xa ith ibhasikithi yokuqala yasetyenziselwa ukugcina ukutya, umninni wayo akasoze aphinde enze enye.

De les is hier data ls de eerste mand voor het opbergen van eten wordt gebruikt, de wever mogelijk er nooit toe komt een andere te maken.

copyright Dianne Stewart, Imifanekiso ngu-Elisabeth Pulles, 2016. Tekeningen: Elisabeth Pulles, 2016 Gebruikt boek: Jacana Media (Pty)Ltd. in 2016. Auckland Park, South Africa. Bijzonderheden over de woorden

Ibhasikithi   mand; klinkt ook als 'basket'; zou leenwoord kunnen zijn